

فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی
دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار
سال شانزدهم، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۱
صص ۱۴۶-۱۲۲

شناسایی عوامل موثر بر نظام هدایت تحصیلی دانش آموزان جهت ارائه الگوی راهبردی محبت منبری^۱، کامبیز پوشنه^۲، علی اکبر خسروی بابادی^۳

چکیده

هدف تحقیق حاضر شناسایی عوامل موثر بر نظام هدایت تحصیلی جهت ارائه الگوی راهبردی بود. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - پیمایشی بوده و به دو روش کمی و کیفی انجام شده است. جامعه آماری در بخش کیفی ۳۰ نفر از خیرگان رشته علوم تربیتی و در بخش کمی ۲۰۰ نفر از مدیران آموزشی، مشاوران، کارشناسان و مجریان هدایت تحصیلی در مدارس متوسطه شهرستان بوشهر بود. با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، تعداد ۱۳۲ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از روش مصاحبه و پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. برای طراحی مدل اولیه نظام هدایت تحصیلی از روش مدلسازی ساختاری - تفسیری و برای اعتبارسنجی مدل از روش حداقل مربعات جزئی استفاده شده است. در بخش کیفی جهت تحلیل مضمون از نرم‌افزار Maxqda و تحلیل ساختاری - تفسیری با MicMac و حداقل مربعات جزئی نیز با Smart PLS استفاده شده است. بنا بر نتایج تحقیق در طراحی مدل، متغیرها به ترتیب اولویت از قرار زیر بوده است: نظام هدایت تحصیلی (C3) در سطح اول، ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2) و بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9) در سطح دوم، ارزیابی تحصیلی دانش آموزان (C7) در سطح سوم، محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4) و آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5) سطح چهارم و ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6) و آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8) در سطح پنجم و در نهایت متغیر آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3) در سطح ششم قرار دارد.

کلید واژه‌ها: هدایت تحصیلی، مشاوره تحصیلی، الگوی راهبردی.

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۶

دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۹/۲۳

^۱ - دانشجوی دکتری رشته علوم تربیتی گرایش برنامه‌ریزی درسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۲ - استادیار گروه برنامه‌ریزی درسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

poushaneh@hotmail.com

^۳ - دانشیار گروه برنامه‌ریزی درسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

مقدمه

با شکل گیری آموزش و پرورش رسمی، مدیریت مدرسه در کانون توجه برنامه ریزان و صاحب نظران و پژوهش گران قرار گرفت چرا که توجه به این امر، موجب بهبود کیفیت فرآیندها در آموزش و پرورش می شود و زمینه دست یابی به نتایج مورد انتظار جامعه و توسعه سرمایه انسانی را فراهم می سازد (وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۵). یکی از اهداف و وظایف مهم آموزش و پرورش ایجاد زمینه برای رشد همه جانبه فرد و تربیت انسان های سالم و کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است (نویدی، ۱۳۹۷: ۳۴). از طرفی اهداف آموزش و پرورش زمانی تحقق خواهد یافت که برنامه ها و محتوای آموزشی با توجه به نیازها و امکانات دانش آموزان تهیه و اجرا شوند (باسی وادیت، ۲۰۱۸: ۱۹-۲۶). ماده شصت و نه از آیین نامه آموزشی، هدایت تحصیلی را این گونه تعریف کرده است: غرض از راهنمایی و هدایت تحصیلی در دوره متوسطه، هدایت دانش آموزان به سمت مناسب ترین شاخه یا رشته تحصیلی بر اساس استعداد و علاقه آنان و به تناسب امکانات و نیازهای کشور است (برابری و آروین، ۲۰۲۱: ۱۲۷-۱۴۶). راهنمایی و مشاوره بی تردید در رشد و تعالی زندگی فردی و اجتماعی انسان و دگرگون کردن آدمی و تحول حیاتی او جایگاهی خاص و بی نظیر دارد و می تواند نیروی محرکه سراسر زندگی انسان باشد (زیگلر و اوپدناکر، ۲۰۱۸: ۷۱-۸۲). تمامی اقشار جامعه در دستیابی به رشد و تعالی نیازمند راهنمایی و آموزش هستند و در این راستا دانش آموزان نیز به عنوان هسته اصلی در آموزش و پرورش در جهت تطبیق با تغییرات و تحولات مداوم نیازهای روزافزون جامعه، نیازمند راهنمایی و آموزش مستمر هستند (پلنت، ۲۰۱۰: ۲۶۹-۲۷۴). هاگک^۱ (۲۰۱۹) تأکید می کند که آموزش نیروی انسانی جهت هدایت تحصیلی نه تنها مطلوب است، بلکه فعالیتی است که آموزش و پرورش باید منابعی را برای آن در نظر گیرد تا همواره منابع انسانی کارآمد و به روزی را در اختیار داشته باشد. بنابراین ضرورت هدایت تحصیلی به دلایل زیر در پویایی یک جامعه تأثیر گذار است. نخست پیشرفت و توسعه کشور از طریق تربیت نیروی انسانی کارآمد پس از شناسایی استعدادها و دوم سوق دادن افراد به کسب آرامش روانی به واسطه رضایت شغلی و نهایتاً رفع نیازهای نیروی انسانی کارآمد جامعه. (حدادی، ۱۳۹۵: ۴۴-۵۶). انتخاب رشته تحصیلی با توجه به تأثیر به سزایی که در ترسیم مسیر شغلی و آینده افراد دارد،

نقش بسیار اساسی داشته و قطعاً نیازمند سیاستگذاری های دقیقی می باشد، چرا که گذر موفق از این مرحله باعث طی کردن موفق سایر مراحل بعدی رشد روانی اجتماعی فرد و نهایتاً شکوفا شدن فرد و قابلیت های اوست (عابدینی، ۲۰۱۸: ۷۰-۷۵). در حقیقت، مشاغل در قرن بیست و یکم از مرزهای جغرافیایی و فرهنگی پا را فراتر گذاشته و به یک پدیده بین المللی تبدیل گردیده است. پدیده ای که در آن موفقیت یک کشور و یا حتی یک جامعه محلی می تواند بر کل جهان تأثیر بگذارد (کوگان، ۲۰۱۶: ۳۷۹-۳۹۰). امروزه پیچیدگی و دگرگونی دنیای کار، سرعت فزاینده ی رشد تکنولوژی، تقاضاهای روزافزون برای ورود به برخی مشاغل و نیاز به کسب دانش و مهارت با توجه به تفاوت های فردی، موجب بر هم خوردن تعادل آموزش و پرورش و بازار کار در کشورمان شده و مشکلاتی را در چگونگی هدایت استعدادها، راهنمایی شغلی و تصمیم گیری حرفه ای به وجود آورده است. از آنجا که یکی از اهداف تعلیم و تربیت در کنار دیگر اهداف، تسهیل رشد حرفه ای و هدایت شغلی افراد است و این هدف تا حد زیادی در حیطه ی آموزش و پرورش قرار می گیرد، باید کوشش نمود تا این مهم به صورت سیستماتیک به اهداف از پیش تعیین شده ی خود برسد و راهنمایی تحصیلی - شغلی متناسب با ویژگی های فردی و نیازهای اجتماعی حرکت کند. به همین دلیل سازمان های متولی تعلیم و تربیت در هر جامعه باید بستر لازم را برای انتخابی آگاهانه و منطقی فراهم آورده و تلاش کنند تمامی عوامل تأثیر گذار بر این فرآیند مورد توجه قرار گیرد (علمی و همکاران، ۱۳۹۶). انتخاب شغل و حرفه بستگی به عوامل متعددی دارد. به باور اسلان (۲۰۱۱)، بیان می دارد از جمله مهم ترین این عوامل، انتخاب رشته تحصیلی است، زیرا انتخاب شغل آینده فرد به آن بستگی دارد. انتخاب رشته تحصیلی زمانی به واقعیت نزدیک تر است که مطابق با میزان توانمندی، استعداد، مهارت، لیاقت، هوش، شایستگی و استحقاق افراد باشد. ویلسون و همکاران (۲۰۰۷) و تاماراسری (۲۰۱۴) نیز بیان می کنند نیل به اهداف تربیت در مقطع متوسطه و به ویژه هدایت دانش آموزان به سوی رشته هایی که نیازهای اساسی مورد نیاز جامعه را برآورده می کند مستلزم اصول و معیارهای انتخاب رشته آنهاست. حجتی (۲۰۱۳) نیز بیان می کند که امروزه بسیاری از افراد جامعه که در مرحله انتخاب رشته تحصیلی قرار می گیرند بر سر انتخابهای ممکن معمولاً دچار سردرگمی می شوند. نه آن چنان که باید و شاید به تواناییهای خود واقفند؛ نه اطلاعاتی کافی درباره مشاغل جامعه دارند و نه قادر به پیش بینی مشاغل مورد نیاز جامعه

در زمان آینده هستند. نمی‌دانند کدام گزینه را انتخاب کنند و کدام شغل برایشان مناسب‌تر است. در این راستا کرم‌دوست و همکاران (۲۰۰۶) تأکید می‌کنند که معمولاً در آموزش و پرورش جهت هدایت تحصیلی از رغبت‌های شغلی، هوش، سوابق دانش‌آموز، نظر اولیا و نظر خود دانش‌آموز استفاده می‌شود. مامی و امید (۲۰۱۳) نیز بیان می‌کنند که دانش‌آموزان ممکن است به دلیل جاذبه‌های اجتماعی بعضی از رشته‌ها و شناختن خوب متغیرهای درونی خود، رشته تحصیلی را انتخاب کنند. در این راستا مجلسی فر (۲۰۱۸) تأکید می‌کند شایسته است که به طور مداوم و مستمر به دنبال عواملی باشیم که می‌توانند به مشاوران در هدایت تحصیلی کمک کنند و هرچه این عوامل برگرفته از ویژگی‌های درونی و انگیزشی دانش‌آموز باشد موفقیت هدایت تحصیلی بیشتر است. با هدایت تحصیلی نظام‌مند سوگیری‌های دانش‌آموزان در انتخاب رشته‌های تحصیلی کاهش یافته به گونه‌ای که تراکم تقاضاها برطرف می‌شود و دانش‌آموزان از طریق شناخت خویشتن (استعدادها، رغبت‌ها، نیازها، ارزشها و ...) و شناخت محیط (امکانات، محدودیت‌ها) و کسب مهارت‌های مشکل‌گشایی، رشته‌هایی را انتخاب می‌کنند که متناسب با ظرفیت‌های جامعه باشد (عریضی و صالحیان، ۲۰۱۵: ۱۲۵-۱۴۸). از اینرو توزیع نامتناسب دانش‌آموزان در رشته‌های تحصیلی مختلف برطرف می‌شود (نیازآذری و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۵-۱۵۸). بر اساس بررسی‌های صورت گرفته فرآیند هدایت تحصیلی جاری در سطح کشور دارای آسیب‌هایی است که شناسایی آنان به رفع مشکلات موجود کمک می‌نماید. بنابراین طراحی و ارائه الگویی که بتواند ضمن تحلیل این آسیب‌ها خلأهای موجود را به شکل واقعی و مطلوب پر نماید، از اهداف اصلی این پژوهش است. با توجه به موارد مطرح شده، این پژوهش قصد دارد تا با کمک گرفتن از نظرات خبرگان، متخصصان، مشاوران و معریان صاحب نظر به دانش‌آموزان کمک کند با شناخت خود و آشنایی با استعدادها و رغبت‌ها و نیازها و ارزش‌های موجود در جامعه از طریق هدایت تحصیلی به شغل مورد نظر خود دست یافته و به رضایت درونی برسد. با توجه به آنچه گذشت و اهمیت موضوع مورد مطالعه، پژوهشگر در این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که عوامل موثر بر نظام هدایت تحصیلی جهت ارائه یک الگوی راهبردی کدامند؟

در خصوص موضوع مورد مطالعه، مطالعاتی چند در ایران و سایر کشورها صورت گرفته که در اینجا به ذکر چند نمونه بسنده می‌کنیم: محمدی و رئیسی (۱۴۰۱) مطالعه‌ای با عنوان آسیب‌شناسی تحقق سیاست توسعه متوازن در فرآیند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان لردگان انجام دادند. نتایج این تحقیق نشان داد مدیریت و مهارت والدین، مشکل‌های آزمون، آگاهی‌بخشی، ضرورت وجود امکانات در اجرای بهینه، عوامل قانونی و خط‌مشی‌گذاری، وجود بانک اطلاعاتی جامع، علاقه شخصی، توجه و شناسایی استعدادها، شخصی، کنترل درونی دانش‌آموز، توان حرفه‌ای معلم و توان حرفه‌ای مشاور بر هدایت تحصیلی، تأثیر دارند. سالاری و همکاران (۱۴۰۱) مقاله‌ای تحت عنوان مدل یابی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی دانش‌آموزان مبتنی بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران را منتشر کردند. یافته‌های تحقیق بیانگر شناسایی هفت عامل مؤثر بر هدایت تحصیلی بوده‌اند که عبارتند از: تأمین نیروی کار آزموده، اقتصاد پویا، بازدهی و بهره‌وری، اشتغال پایدار، فراهم کردن زمینه اشتغال، خانواده پایدار و توزیع مناسب دانش‌آموزان. در مدل ارائه شده همبستگی مناسب و معناداری بین گویه‌ها با مولفه‌های اصلی مدل و نیز بین مولفه‌های اصلی با یکدیگر مشاهده شد. شریفی و همکاران (۱۳۹۹) مطالعه‌ای با عنوان ارائه مدلی برای دستیابی به هدایت تحصیلی کارآمد دانش‌آموزان در نظام آموزشی ایران انجام دادند. نتایج نشان داد که ابعاد مدل کارآمد هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به ترتیب استعدادی، عوامل قانونی، خط‌مشی‌های کارآمدی، ساختاری و مدیریتی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، دانش‌مداری و خانوادگی - اجتماعی هستند. در تحلیل عاملی اکتشافی، همه ابعاد و مولفه‌ها دارای بار عاملی بالای ۰/۵۱ بودند، لذا تأثیر همه ابعاد و مولفه‌ها بر کارآمدی هدایت تحصیلی دانش‌آموزان تأیید شد. براساس نتایج تحلیل عاملی تأییدی، مدل نهایی پژوهش با شاخص‌های برازش و ضرایب استاندارد تأیید شد. موسوی و همکاران (۱۳۹۹) مقاله‌ای با عنوان آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی دانش‌آموزان پایه نهم استان ایلام منتشر کردند. نتایج نشان داد، از بین آسیب‌های هشتگانه مستخرج کیفی، چالش‌های انتخاب رشته از دیدگاه دانش‌آموزان مهم‌ترین آسیب بود. همچنین، نتایج آزمون من-ویتنی برای تعیین ملاک اصلی در کسب رشته، حاکی از این بود که دانش‌آموزان نمرات کارنامه را اصلی‌ترین معیار برای کسب رشته دلخواه دانسته‌اند. هوکیو (۲۰۲۰)، پژوهشی با عنوان «مقایسه تطبیقی

عملکرد تحصیلی فارغ التحصیلان نظام جدید آموزشی» انجام داد و نتیجه گرفت که بر خلاف پسران، دختران، رشته تحصیلی ای را انتخاب می کنند که منجر به مشاغل کم درآمد و موقعیت اجتماعی پایین می شود. اهمیت درآمد برای پسران، بیش تر از دختران بوده و انتخاب رشته، بستگی به جنسیت دارد. اکوالی های و ایرمای (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «عوامل مؤثر بر انتخاب شغل در میان دانش آموزان دبیرستانی به منظور بررسی رابطه بین تیپ های شخصیتی و انتخاب تحصیلی شغلی دانش آموزان»، نتیجه گرفتند بین گروه های شخصیتی هنری، اجتماعی، کارآفرین و پژوهشی از یک سو و انتخاب شغل از سوی دیگر، رابطه معناداری وجود دارد. با این حال، هیچ رابطه معناداری بین گروه های شخصیتی واقع بینانه و متعارف و انتخاب شغل و تحصیل یافت نشد. والدین و معلمان باید ارتباط نزدیک تری با انتخاب شغل و تحصیل دانش آموز، برقرار کنند. چادرتون^۱ (۲۰۱۶) در مقاله ای تحت عنوان نیازهای قانونی جدید در راهنمایی شغلی کشور انگلستان و استلزام تدارکات شغلی دولت ائتلافی به تغییر قوانین آموزش و پرورش آن کشور در قبال راهنمایی شغلی اشاره نموده و پیامدهای انتقال مسئولیت راهنمایی شغلی از مقامات محلی به مدارس را که در سال ۲۰۱۱ اتفاق افتاده بررسی کرده است. در این مقاله این انتقال مسئولیت در دو مدرسه در شرق لندن مورد ارزیابی قرار گرفته و بیان شده که مدارس مذکور علی رغم گذشت سه سال از این قانون تا حدودی برای این مسئولیت جدید آماده نبوده اند. مسئله ضعف این مدارس در این رابطه عدم ارتباط موثر با کارفرماها بوده است. با این وجود بیان این نکته جالب توجه است که برخی از شرکت ها و سازمان های آموزش برای ایجاد ارتباط و تجربه، یعنی دانش آموزان مسابقاتی برگزار نموده بودند تا از این طریق توسعه رابطه با کارفرماهای محلی شکل بگیرد. اینیهی و همکاران^۲ (۲۰۱۶) در مقاله ای تحت عنوان پیش بینی مهارت سازگاری حرفه در میان دانشجویان مقاطع بالای تحصیلی در نیجریه، تستی را طراحی کردند که از طریق پیش آزمون، پس آزمون میزان تاثیر دوره های شغلی - حرفه ای را که تدریس می شود و چقدر انتظارات را برآورده می کند، بررسی می نمایند. توسط این تست از ۶۰۳ دانش آموز به صورت تصادفی از ۶ کالج به صورت پرسشنامه اطلاعاتی جمع آوری شده است که نتایج

^۱ - Chadderton

^۲ - Ebenehi et al

نشان می‌دهد ۳/۳۳٪ سازگاری حرفه‌ای با این الگو قابل آنالیز است. این مطالعه پیشنهاد می‌کند که اگر این روش در سایر نقاط جهان تکرار شود، اهمیت سازگاری حرفه‌ای از مدرسه به بازار کار را مشخص می‌سازد.

سوال تحقیق

- ۱) مولفه‌ها و شاخص‌های نظام هدایت تحصیلی کدامند؟
- ۲) روابط میان مولفه‌های نظام هدایت تحصیلی چگونه است؟
- ۳) الگوی راهبردی نظام هدایت تحصیلی چگونه است؟

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و از نظر گردآوری داده‌ها در مرحله اول یک پژوهش توصیفی پیمایشی، جهت توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های موجود است و در مرحله دوم یک پژوهش آمیخته اکتشافی (ابتدا کیفی و سپس کمی) می‌باشد. جامعه آماری بخش کمی تحقیق حاضر را تعدادی از مدیران آموزشی، مشاوران، کارشناسان و مجریان هدایت تحصیلی در مدارس متوسطه شهرستان بوشهر به تعداد ۲۰۰ نفر تشکیل می‌شود که به مدد فرمول حجم نمونه کوکران و بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، تعداد ۱۳۲ نفر انتخاب شدند و در قسمت کیفی تعداد ۳۰ نفر از خبرگان حوزه علوم تربیتی با تخصص راهنمایی و مشاوره و برنامه‌ریزی درسی (۲۱ زن و ۹ مرد) تشکیل شده‌اند که به کمک نمونه‌گیری سرشماری ملاک محور ۳۰ نفر خبره حوزه علوم تربیتی انتخاب شدند. روش گردآوری اطلاعات به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی می‌باشد که تحقیقات میدانی آن با استفاده از مصاحبه عمیق و پرسشنامه محقق ساخته انجام شده است. اعتبار و روایی فرم مصاحبه نیمه ساختار یافته به مدد فن دلفی توسط خبرگان به دست آمد و اعتبار پرسش‌نامه به مدد آلفای کرونباخ و روایی آن به مدد روایی هم‌زمان به دست آمد. در این تحقیق از تحلیل مضمون جهت تحلیل مصاحبه‌های تخصصی انجام شده و استخراج مقوله‌ها و دلفی‌فازی جهت اعتبارسنجی و حصول اطمینان از صحت مقوله‌های شناسایی شده و مدلسازی ساختاری-تفسیری جهت سطح‌بندی شاخص‌های شناسایی شده و ارائه الگوی اولیه و حداقل مربعات جزئی جهت اعتبارسنجی و برازش مدل نهایی پژوهش استفاده شده است. تحلیل مضمون

با نرم افزار MAXQDA، مدل سازی ساختاری-تفسیری با نرم افزار MICMAC و حداقل مربعات جزئی نیز با نرم افزار Smart PLS انجام شد.

یافته‌ها

سوال اول: مولفه‌ها و شاخص‌های نظام هدایت تحصیلی کدامند؟

برای شناسایی مولفه‌ها و شاخص‌های نظام هدایت تحصیلی از روش تحلیل مضمون استفاده شد. در همین راستا با ۳۰ نفر از مسئولین، مجریان و به طور کلی مطلعین اجرا و سیاستگزاری حوزه نظام هدایت تحصیلی، مصاحبه‌هایی رودر رو، عمیق و با طرح پرسش‌هایی باز بین ۴۵ تا ۶۰ دقیقه انجام شد که گاه برای به اشتراک گذاری یافته‌های مقدماتی، تکمیل، اصلاح و جرح و تعدیل داده‌ها تکرار نیز می‌شدند. از این افراد درباره فرآیند آسیب شناسی نظام هدایت تحصیلی، علل و عوامل اثرگذار بر آن و نیز پیامدهای آن سوالاتی طرح گردید مصاحبه‌ها ضبط گردید تا با مرور چند باره گفتگوها، تحلیل و بررسی دقیق‌تری نسبت به دیدگاه‌های طرح شده مشارکت کنندگان انجام شود. نمونه گیری نظری تا رسیدن مقوله‌ها به اشباع نظری ادامه یافت.

مرحله نخست «کدگذاری باز» است. این مرحله شامل دسته بندی کدهای مختلف در قالب مضامین بالقوه و مرتب کردن همه خلاصه داده‌های کدگذاری شده در قالب مضامین مشخص شده است. در این مرحله، با غربالگری، حذف کدهای تکراری و یکپارچه نمودن کدهای هم‌معنی، شاخص‌های استخراج شده از متون مصاحبه‌ها مقوله‌بندی می‌شوند که به دلیل گستردگی از آوردن در این بخش اجتناب شد.

مرحله دوم «کدگذاری محوری» است. هدف از این مرحله برقراری رابطه بین طبقه‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. در این مرحله، با غربالگری، حذف کدهای تکراری و یکپارچه نمودن کدهای هم‌معنی، شاخص‌های استخراج شده از متون مصاحبه‌ها مقوله‌بندی می‌شوند (براون و همکاران، ۲۰۲۱). مرحله سوم «کدگذاری انتخابی» برای مفهوم پردازی بود. براساس رویکرد پیشنهادی اترید-استرلینگ شاخص‌ها به سه دسته مضامین فراگیر، سازمان‌دهنده و مضامین پایه افزاز شدند. شاخص‌های به دست آمده از مرحله کدگذاری باز، در این مرحله به ۵ مضمون فراگیر، ۹ مضمون سازمان‌دهنده و ۴۲ مضمون پایه دست پیدا شد. مولفه‌ها و شاخص‌های نظام هدایت تحصیلی در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱. مولفه‌ها و شاخص‌های نظام هدایت تحصیلی

مضامین پایه	سازمان‌دهنده	فراگیر
«تقویت مهارت فرد در انتخاب و قدرت تصمیم‌گیری»؛ «افزایش آگاهی دانش آموزان به وجود رشته‌های مختلف و نیازهای جامعه»؛ «انتخاب هدفمند دانش آموزان و با توجه به علاقه مندی‌های خویش»؛ «انتخاب رشته با توجه به جنسیت و توان جسمی و فکری فردی»؛ «ادراک از ارزش‌های اجتماعی برخی از رشته‌های شغلی»	مدیریت صحیح در انتخاب رشته	بعد آموزشی
«تامین امکانات نرم افزاری و سخت افزاری»؛ «متناسب بودن ملاک‌ها و زمینه‌ها در فرآیند هدایت تحصیلی»؛ «تامین منابع و امکانات آموزشی مدارس»؛ «رفع قوانین دست و پا گیر و بازبینی آنها»؛ «جلب اعتماد دانش آموزان به مشاور	بافت و زمینه هدایت تحصیلی	
«انطباق محتوای کتاب برنامه ریزی با هدف تدریس»؛ «انعطاف برنامه درسی جهت گنجاندن مباحث مربوط به شغل در دروس مختلف»؛ «پوشش انواع حرفه‌ها و مشاغل در کتب درسی»؛ «تدوین محتوای درسی مبتنی بر فرصت‌های شغلی جامعه	محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	
«فشارهای جامعه ناشی از الزام آینده شغلی»؛ «تأثیر منفی تبلیغات و رسانه‌های جمعی در زمینه پذیرش یک رشته تحصیلی و شغلی»؛ «تصور دانش آموزان به درآمد زایی و حمایت‌گری دولت»؛ «اصرار والدین مبنی بر پذیرش یک رشته خاص بدون توجه به نظر دانش آموزان»؛ «عدم توجه خانواده‌ها به اهمیت انتخاب رشته توسط دانش آموزان»	آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	بعد اجتماعی-فرهنگی
«افزایش تعداد مشاوران مدارس»؛ «تربیت مشاوران معلم‌ها بر اساس الگوی هدایت تحصیلی انتخاب مدار»؛ «ارائه آموزش به روز به مشاورین مدارس»؛ «شناسایی مشکلات یادگیری دانش آموزان و رفع آنها»؛ «آشنائی مشاوران از ملاک‌های هدایت تحصیلی به روز»	آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	بعد سازمانی
«ارائه طرح‌های کارشناسانه»؛ «عدم اجرای شتابزده طرح‌ها»؛ «اجرای آزمایشی طرح‌های نظام هدایت تحصیلی»؛ «اضافه شدن درس آشنائی با اصول و روش‌های برنامه‌ریزی تحصیلی»؛ «کسب آگاهی از متفاوت بودن نیازهای دانش آموزان در مناطق مختلف کشور»	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی	

مضامین پایه	سازمان دهنده	فراگیر
«عدم اجرای هدایت تحصیلی به جای هدایت تحصیلی»؛ «تسهیل شرکت دانش آموزان در امتحان انتخاب و تغییر رشته»؛ «ساختار هدایت تحصیلی مبتنی بر کارآفرینی»؛ «به کارگیری افراد متخصص و دارای صلاحیت»؛ «ایجاد هماهنگی و ارتباط میان دوره‌های تحصیلی»	ساختار نظام هدایت تحصیلی	
«تقویت ابزارهای سنجش استعدادها»؛ «تلفیق روش‌های کمی و کیفی در شناسایی و هدایت استعدادها از طریق مشاهده عملکرد دانش آموزان»؛ «اجرای آزمون‌های استعداد و رغبت سنج»؛ «ارزیابی حوزه‌های استعدادی دانش آموزان»	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان	ویژگی‌های فردی
«توزیع متوازن دانش آموزان تلاشگر و مستعد بین رشته‌های تحصیلی مختلف»؛ «تعیین ظرفیت رشته‌های تحصیلی بر اساس نیازها و ظرفیت شغلی جامعه»؛ «پوشش دادن تمام استعدادها در محتوای کتب درسی»؛ «انتخاب آگاهانه دانش آموزان و دستیابی به موفقیت شغلی در آینده»	آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی	بعد کلان محیطی

بر اساس نتایج تحلیل مضمون، مضامین فراگیر عبارتند از: بعد آموزشی، بعد اجتماعی-فرهنگی، بعد سازمانی، ویژگی‌های فردی و بعد کلان محیطی. مضامین سازمان‌دهنده نیز عبارتند از: مدیریت صحیح در انتخاب رشته، بافت و زمینه هدایت تحصیلی، محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی، آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی، آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی، ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی، ساختار نظام هدایت تحصیلی، ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان، آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی.

سوال دوم: روابط میان مولفه‌های نظام هدایت تحصیلی چگونه است؟

برای شناسایی روابط میان مولفه‌های آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی از روش مدل‌سازی ساختاری-تفسیری استفاده شد. برای این منظور نخست ماتریس خودتعاملی ساختاری^۱ (SSTBTS) تشکیل گردید. روابط سازه‌های فراگیر با چهار نماد V (متغیر i بر j تاثیر دارد)، A (متغیر j بر i تاثیر دارد)، X (رابطه دو سویه)، و O (عدم وجود رابطه) مشخص می‌شود (جیبی، ۱۴۰۱). ماتریس خودتعاملی ساختاری در جدول زیر ارائه شده است.

^۱- Structural Self-Interaction Matrix, SSIM

جدول ۲. ماتریس خود تعاملی ساختاری نظام هدایت تحصیلی

C	C	C	C	C	C	C	C	C	SSIM
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
A	A	O	O	A	A	A	A	A	مدیریت صحیح در انتخاب رشته (C1)
X	A	A	A	A	A	A	A	A	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2)
V	V	V	V	V	V	V	V	V	آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3)
O	A	V	A	X					محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4)
V	A	V	A						آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5)
V	X	V							ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6)
V	A								ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان (C7)
O									آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8)
									بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9)

از تبدیل ماتریس خود تعاملی ساختاری به یک ماتریس دو ارزشی صفر و یک، ماتریس دریافتی^۱ (ERU) بدست می‌آید. در ماتریس دریافتی درایه‌های قطر اصلی برابر یک قرار می‌گیرد. همچنین برای اطمینان باید روابط ثانویه کنترل شود. به این معنا که اگر A منجر به B شود و B منجر به C شود در این صورت باید A منجر به C شود. یعنی اگر براساس روابط ثانویه باید اثرات مستقیم لحاظ شده باشد اما در عمل این اتفاق نیفتاده باشد باید جدول تصحیح شود و رابطه ثانویه را نیز در نظر گرفت (آذر و همکاران، ۱۴۰۰). ماتریس دسترسی نهایی در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳. ماتریس دستیابی نهایی به مولفه‌های نظام هدایت تحصیلی

C	C	C	C	C	C	C	C	C	TM
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
0	0	0	0	0	0	0	0	1	مدیریت صحیح در انتخاب رشته (C1)
1	0	0	0	0	0	0	1	1	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2)

^۱ - Reachability matrix, RM

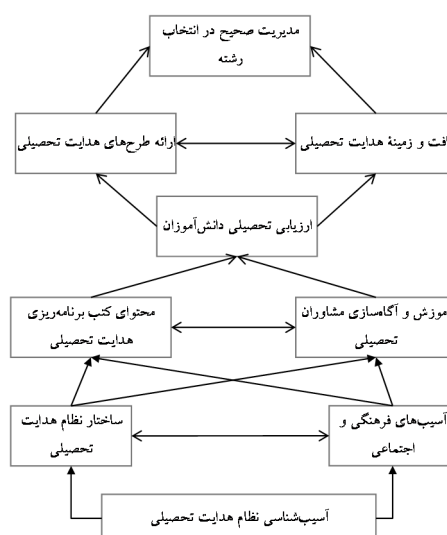
C	C	C	C	C	C	C	C	C	TM
9	8	7	6	5	4	3	2	1	
1	1	1	1	1	1	1	1	1	آسیب شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3)
1*	0	1	0	1	1	0	1	1	محتوای کتب برنامه ریزی هدایت تحصیلی (C4)
1	0	1	0	1	1	0	1	1	آموزش و آگاه سازی مشاوران تحصیلی (C5)
1	1	1	1	1	1	0	1	1*	ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6)
1	0	1	0	0	0	0	1	1*	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان (C7)
1*	1	1	1	1	1	0	1	1	آسیب های فرهنگی و اجتماعی (C8)
1	0	0	0	0	0	0	1	1	بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9)

پس از تشکیل ماتریس دستیابی برای تعیین روابط و سطح بندی سازه ها باید «مجموعه دستیابی» و «مجموعه پیش نیاز» شناسایی شود. برای متغیر C_i مجموعه دستیابی (خروجی یا اثر گذاری ها) شامل متغیرهایی است که از طریق متغیر C_i می توان به آنها رسید. مجموعه پیش نیاز (ورودی یا اثر پذیری ها) شامل متغیرهایی است که از طریق آنها می توان به متغیر C_i رسید. مجموعه ورودی ها و خروجی ها برای تعیین سطح در جدول ارائه شده است.

جدول ۴. مجموعه دستیابی و پیش نیاز نظام هدایت تحصیلی

منغیرها	خروجی: اثر گذاری	ورودی: اثر پذیری	اشتراک
C1	C1	C1,C2,C3,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C1
C2	C1,C2,C9	C2,C3,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C2,C9
C3	C1,C2,C3,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C3	C3
C4	C1,C2,C4,C5,C7,C9	C3,C4,C5,C6,C8	C4,C5
C5	C1,C2,C4,C5,C7,C9	C3,C4,C5,C6,C8	C4,C5
C6	C1,C2,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C3,C6,C8	C6,C8
C7	C1,C2,C7,C9	C3,C4,C5,C6,C7,C8	C7
C8	C1,C2,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C3,C6,C8	C6,C8
C9	C1,C2,C9	C2,C3,C4,C5,C6,C7,C8,C9	C2,C9

بنابراین نظام هدایت تحصیلی (C3) به عنوان متغیر سطح اول محسوب می‌شود. متغیرهای ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2) و بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9) در سطح دوم قرار دارد. متغیر ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان (C7) در سطح سوم قرار دارد. متغیرهای محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4) و آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5) سطح چهارم هستند. متغیرهای ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6) و آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8) در سطح پنجم قرار دارند. در نهایت متغیر آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3) در سطح ششم قرار دارد.

شکل ۱. الگوی اولیه عملیاتی نظام هدایت تحصیلی

همچنین خروجی‌ها و ورودی‌های هر متغیر به ترتیب قدرت نفوذ و وابستگی آن متغیر را نشان می‌دهند. قدرت نفوذ-وابستگی متغیرهای مورد مطالعه در

جدول ارائه شده است.

جدول ۵. قدرت نفوذ و میزان وابستگی متغیرهای مورد مطالعه

سطح	قدرت نفوذ	میزان وابستگی	متغیرهای پژوهش
۱	۱	۹	مدیریت صحیح در انتخاب رشته (C1)
۲	۳	۸	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2)
۶	۹	۱	نظام هدایت تحصیلی (C3)
۴	۶	۵	محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4)
۴	۶	۵	آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5)
۵	۸	۳	ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6)
۳	۴	۶	ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان (C7)
۵	۸	۳	آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8)
۲	۳	۸	بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9)

براساس نمودار قدرت نفوذ-وابستگی متغیرهای نظام هدایت تحصیلی (C3)، ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6) و آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8) قدرت نفوذ بالایی داشته و تاثیرپذیری کمی دارند و در ناحیه متغیرهای مستقل قرار گرفته است. متغیرهای آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3)، ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2) و بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9) نیز از وابستگی بالا اما نفوذ اندکی برخوردار است بنابراین متغیرهای وابسته محسوب می‌شوند. متغیرهای ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان (C7)، محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4) و آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5) نیز قدرت نفوذ و میزان وابستگی بالایی دارد

براساس بخش بیرونی مدل، مقدار بارعاملی در تمامی موارد از ۰/۶ بزرگتر است بنابراین گویه‌ها نقش مهمی در تبیین هریک از عوامل دارند. آماره تی نیز در تمامی موارد از ۱/۹۶ بیشتر بدست آمده است بنابراین بارهای عاملی مشاهده شده از نظر آماری معنادار هستند.

براساس نتایج بخش درونی مدل نیز، ضریب تاثیر آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی بر آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی مقدار ۰/۷۰۱ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۱۲/۳۸۱ بدست آمده است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی بر آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی تاثیر مثبت و معناداری دارد. در بقیه متغیرها هم توضیح به همین صورت است که به دلیل طولانی شدن مطلب از آوردن آن خودداری کردیم.

جدول ۶. خلاصه نتایج آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه‌ها	متغیر مستقل	متغیر وابسته	بارعامل ی	آماره t	نتیجه
فرضیه ۱	آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی	آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	۰/۷۰۱	۱۲/۳۸۱	تایید
فرضیه ۲	آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی	ساختار نظام هدایت تحصیلی	۰/۷۵۳	۱۵/۵۶۵	تایید
فرضیه ۳	آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	۰/۳۳۱	۲/۸۳۸	تایید
فرضیه ۴	آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	۰/۶۵۱	۷/۶۰۹	تایید
فرضیه ۵	ساختار نظام هدایت تحصیلی	آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	۰/۵۰۴	۴/۳۷۸	تایید
فرضیه ۶	ساختار نظام هدایت تحصیلی	محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	۰/۳۶۱	۲/۷۷۲	تایید
فرضیه ۷	آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان	۰/۶۲۲	۵/۸۰۲	تایید
فرضیه ۸	محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان	۰/۲۱۱	۲/۳۱۸	تایید
فرضیه ۹	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان	بافت و زمینه هدایت تحصیلی	۰/۵۷۷	۸/۶۱۱	تایید
فرضیه	ارزیابی تحصیلی دانش آموزان	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی	۰/۷۳۸	۱۱/۹۴۴	تایید

فرضیه‌ها	متغیر مستقل	متغیر وابسته	بارعامل ی	آماره t	نتیجه
۱۰					
فرضیه ۱۱	بافت و زمینه هدایت تحصیلی	مدیریت صحیح در انتخاب رشته	۰/۷۸۳	۱۱/۵۷۷	تایید
فرضیه ۱۲	ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی	مدیریت صحیح در انتخاب رشته	۰/۳۳۰	۲/۶۱۴	تایید

برای ارزیابی اعتبار مدل بیرونی روایی همگرا، پایایی ترکیبی و آلفای کرونباخ بررسی شد.

جدول ۷. اعتبار درونی سازه‌های نظام هدایت تحصیلی

سازه‌های اصلی	AVE	پایایی ترکیبی (CR)	آلفای کرونباخ
آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی	۰/۵۷۶	۰/۷۷۵	۰/۶۳۰
آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	۰/۶۵۵	۰/۹۰۵	۰/۸۶۸
آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	۰/۶۴۲	۰/۸۹۵	۰/۸۴۸
ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی	۰/۶۱۹	۰/۸۸۷	۰/۸۳۵
ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان	۰/۶۵۱	۰/۸۶۴	۰/۷۴۹
بافت و زمینه هدایت تحصیلی	۰/۷۰۵	۰/۹۲۳	۰/۸۹۵
ساختار نظام هدایت تحصیلی	۰/۵۷۰	۰/۸۶۴	۰/۷۹۹
محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	۰/۸۲۹	۰/۹۵۱	۰/۹۳۱
مدیریت صحیح در انتخاب رشته	۰/۷۶۲	۰/۹۴۱	۰/۹۲۱

میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بزرگتر از ۰/۵ است بنابراین روایی همگرا وجود دارد. آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۷ بوده بنابراین پایایی مورد تأیید است. مقدار پایایی ترکیبی (CR) نیز بزرگتر از AVE است و در تمامی موارد از آستانه ۰/۷ بزرگتر است بنابراین شرط سوم نیز برقرار است.

برای برازش مدل ساختاری از شاخص‌های ضریب تعیین (R^2)، استون-گیزر (Q^2) و نیکویی برازش GOF استفاده شد. ضریب تعیین (R^2) معیاری است که بیانگر میزان تغییرات هر یک از

متغیرهای وابسته مدل است که به وسیله متغیرهای مستقل تبیین می‌شود. معیار استون- گیزر^۱ یا شاخص Q^2 قدرت پیش‌بینی مدل را مشخص می‌سازد. برای محاسبه مقدار Q^2 در نرم‌افزار PLS از تکنیک بلایند فولدینگ^۲ استفاده می‌شود. با استفاده از این تکنیک دو شاخص روایی بدست می‌آید: روایی متقاطع افزونگی^۳ (CV-Red) و روایی متقاطع اشتراکی^۴ (CV-Com) (آذر و غلامزاده، ۱۳۹۸).

جدول ۸. مقادیر روایی متقاطع افزونگی و اشتراکی

سازه‌های اصلی	ضریب تشخیص	روایی متقاطع اشتراکی	روایی متقاطع افزونگی
آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی	-	۰/۳۲۳	۰/۱۸۷
آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی	۰/۴۹۱	۰/۴۰۲	۰/۲۶۶
آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی	۰/۶۲۶	۰/۳۸۹	۰/۲۵۳
ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی	۰/۵۴۵	۰/۳۶۶	۰/۲۳۰
ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان	۰/۵۷۷	۰/۳۹۸	۰/۲۶۲
بافت و زمینه هدایت تحصیلی	۰/۳۳۳	۰/۴۵۲	۰/۳۱۶
ساختار نظام هدایت تحصیلی	۰/۵۶۷	۰/۳۱۷	۰/۱۸۱
محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی	۰/۶۱۵	۰/۵۷۶	۰/۴۴۰
مدیریت صحیح در انتخاب رشته	۰/۷۸۸	۰/۵۰۹	۰/۳۷۳

برای روایی متقاطع افزونگی و اشتراکی، اعداد مثبت نشان دهنده کیفیت مناسب مدل هستند. همانطور که در جدول قابل مشاهده است این مقادیر برای تمامی سازه‌های پژوهش مثبت بدست آمده است. همچنین مقادیر متغیرها عموماً در رنج ۰/۱۵ تا ۰/۳۵ یا بزرگتر از ۰/۳۵ بدست آمده است. بنابراین قدرت قدرت پیش‌بینی سازه‌های پژوهش بصورت متوسط تا قوی برآورد می‌شود. ضریب تعیین (R^2) سازه‌های درونزای مدل پژوهش مطلوب می‌باشد. مقدار ضریب تعیین آسیب شناسی نظام هدایت تحصیلی ۰/۴۷۹ گزارش شده است که مقدار قابل قبولی است. مهمترین

^۱ -Stone-Geisser

^۲ - Blindfolding

^۳ -Cross-validated Redundancy

^۴ - Cross-validated Communality

شاخص برازش مدل در تکنیک حداقل مجذورات جزئی شاخص GOF است. این شاخص برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه گیری و ساختاری را ارزیابی می کند. این شاخص با استفاده از جذر حاصل ضرب «میانگین شاخص R^2 » و «میانگین شاخص های افزونگی^۱» محاسبه می شود:

$$GoF = \sqrt[2]{(R^2) \times (Commuality)} = \sqrt[2]{0.568 \times 0.415} = 0.485$$

شاخص GOF برابر ۰/۴۸۵ بدست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری

هر دوره از تحصیل دانش آموزان، از ویژگی های خاصی برخوردار است. بی تردید، یکی از مهم ترین آنها دوره متوسطه است، زیرا در این دوره، دانش آموزان باید نخستین و شاید مهم ترین انتخاب های دوران زندگی خود را رقم بزنند؛ انتخابی که می تواند موفقیت های زندگی و تحصیلی بعدی آنها را پایه ریزی کند. مقصود از هدایت تحصیلی، هدایت دانش آموزان به مناسب ترین شاخه یا رشته تحصیلی بر اساس استعداد و علاقه آنان و به تناسب امکانات و نیازهای کشور است؛ فرآیندی که به واسطه آن، مربی و مشاور با دانش آموز تعامل برقرار می کند تا بتواند در انتخاب رشته مورد نظر به بهترین وجه، به دانش آموز کمک کند. اهمیت هدایت تحصیلی، در این امر نهفته است که چنانچه هدایت تحصیلی دانش آموز، صحیح صورت نگیرد، ممکن است از یک طرف موجب سرخوردگی دانش آموز، عملکرد ضعیف، بازگشت و تغییر مدام رشته و حتی در نهایت، ترک تحصیل شود و از سوی دیگر، سرمایه های انسانی جامعه رو به فرسودگی می روند؛ بنابراین، اهمیت هدایت تحصیلی، بسیار زیاد است و در واقع حاصل یک دوره تحصیلی نه ساله است که اگر متناسب با انگیزه و استعدادهای دانش آموزان صورت نگیرد، پیامدهای منفی زیادی از حیث اقتصادی، اجتماعی، افت علمی کشور، زوال منابع اقتصادی و انسانی، بی تفاوتی و

^۱ - Communalities

بی‌انگیزگی دانش‌آموز در رابطه با مسائل فردی و اجتماعی را به همراه دارد. با توجه به اهمیت موضوع، بر آن شدیم تا تحقیقی در این زمینه ارائه دهیم. هدف تحقیق حاضر شناسایی عوامل موثر بر نظام هدایت تحصیلی جهت ارائه یک الگوی راهبردی بود. یافته‌های تحقیق نشان داد که مهمترین ابعاد و مولفه‌های نظام هدایت تحصیلی عبارتند از: بعد آموزشی، بعد اجتماعی-فرهنگی، بعد سازمانی، ویژگی‌های فردی و بعد کلان محیطی. همچنین شاخصه‌های آن به ترتیب اولویت در طراحی مدل تحقیق از قرار زیر است: نظام هدایت تحصیلی (C3) در سطح اول، ارائه طرح‌های هدایت تحصیلی (C2) و بافت و زمینه هدایت تحصیلی (C9) در سطح دوم، ارزیابی تحصیلی دانش‌آموزان (C7) در سطح سوم، محتوای کتب برنامه‌ریزی هدایت تحصیلی (C4) و آموزش و آگاه‌سازی مشاوران تحصیلی (C5) سطح چهارم و ساختار نظام هدایت تحصیلی (C6) و آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی (C8) در سطح پنجم و در نهایت متغیر آسیب‌شناسی نظام هدایت تحصیلی (C3) در سطح ششم قرار دارد.

نتایج تحقیق فوق با نتایج تحقیقات محمدی و رئیسی (۱۴۰۱) و شریفی و همکاران (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. با توجه به اینکه دانش‌آموزان هدایت تحصیلی می‌شوند تا یکی از مهم‌ترین و سرنوشت‌سازترین تصمیمات زندگی خود را بگیرند و با انتخاب رشته مناسب، نه تنها آینده شخصی خود، بلکه منشا تأثیرات مهم در سرنوشت کشور و جامعه‌شان باید دانش‌آموزان را برای ادامه تحصیل در رشته‌های مختلف، راهنمایی کرد. بر این اساس باید با اجرای صحیح طرح هدایت تحصیلی و هدایت شغلی توسط وزارت آموزش و پرورش، دانش‌آموزان را به سمت سایر رشته‌ها سوق داد. با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود که نیازهای جامعه و بازار کار به دانش‌آموزان، معرفی شود تا بدانند و آگاه شوند چه رشته‌ای در تحصیلاتشان برایشان بهتر است و اجرای صحیح هدایت شغلی و هدایت تحصیلی قبلی، می‌تواند به توسعه متوازن رشته‌های مختلف کمک کند و موجب برطرف شدن تمام نیازهای جامعه شود. مثلاً با اجرای صحیح طرح هدایت تحصیلی و هدایت شغلی به‌سوی رشته‌های فنی و حرفه‌ای، ابتدا باید تلاش شود تا ظرفیت‌های بازار کار به حوزه فنی، به خانواده‌ها معرفی شود. خانواده‌ها برای توسعه استعدادهای ذاتی فرزندان‌شان برانگیخته شوند، اندازه‌گیری دقیق ویژگی‌های شخصیتی و ظرفیتهای بالقوه دانش‌آموزان صورت گیرد، همچنین تأمین

منابع، تربیت و استخدام افراد متخصص و کارآمد و نیز ارتقای سطح دانش و مهارت حرفه‌ای مشاوران تحصیلی در اولویت قرار گیرد. از جمله محدودیت های این تحقیق می توان به محدودیت ذاتی پرسشنامه ها به عنوان ابزار پرسشنامه و عدم امکان تعمیم نتایج این تحقیق به سایر استان ها و شهرستان ها اشاره کرد.

منابع

- آذر، عادل. خسروانی، فرزانه. جلالی، رضا. (۱۴۰۰). **تحقیق در عملیات نرم**، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- آذر، عادل. غلامزاده، رسول. (۱۳۹۸). **کمترین مربعات جزئی**، تهران: انتشارات نگاه دانش.
- حیبی، آرش. (۱۴۰۱). **تصمیم‌گیری چندشاخصه**، تهران: انتشارات نارون.
- حدادی، فرحناز. (۱۳۹۵). مدیران و فرایند هدایت تحصیلی، **رشد مدیریت مدرسه**، ۱۴(۲): ۴۴-۵۶.
- سالاری، یحیی. اسلام پناه، مریم. لایی، سوسن. موسوی، فرانک. (۱۴۰۱). مدل یابی عوامل مؤثر بر هدایت تحصیلی دانش آموزان مبتنی بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران، **مجله توسعه آموزش جندی شاپور اهواز**، ۱۳(۱): ۲۹-۴۴.
- علمی، آریتا. پنجی، صغری. عبدالهی، داوود. (۱۳۹۶). **آسیب‌شناسی هدایت تحصیلی و اولویت بندی عوامل آن در دانش آموزان پایه دهم دوره متوسطه**، اولین کنفرانس ملی پژوهش‌های نوین ایران و جهان در روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی، شیراز، دانشگاه علمی کاربردی شوشتر.
- محمدی، راضیه. رئیسی، عباس. (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی تحقق سیاست توسعه متوازن در فرآیند هدایت تحصیلی دانش آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان لردگان، **دانش انتظامی چهارمحال و بختیاری**، ۱۱(۴): ۱۰۳-۱۲۸.
- موسوی، سید علی. پیرانی، عارف. مومنی، حسن. (۱۳۹۹). آسیب‌شناسی فرایند هدایت تحصیلی دانش آموزان پایه نهم استان ایلام، **فصلنامه نوآوری‌های آموزشی**، ۱۹(۳): ۱۲۲-۱۴۴.
- نویسی، احد. (۱۳۹۷). هدایت تحصیلی در نظام آموزش و پرورش ایران: تجارب عملی و چالش‌های پایدار، **فصلنامه علمی-پژوهشی تعلیم و تربیت**، ۳۴(۲): ۱۱۸-۱۰۱.
- نیازآذری، کیومرث. شریفی، بهمن. جباری، نگین. (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای دستیابی به هدایت تحصیلی کارآمد دانش آموزان در نظام آموزشی ایران، **رهیافتی نو در مدیریت آموزشی**، ۴(۱): ۱۳۵-۱۵۸.
- وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۹۵). **آیین‌نامه هدایت تحصیلی دانش آموزان** (مصوبه جلسه ۹۲۷ تاریخ ۹۴/۱۲/۲۴): شورای عالی آموزش و پرورش.

Abedini Y. (2018). Predicting academic progress of high school students based on self-efficacy beliefs, socio-economic status and field of study, **Two**

quarterly journals of the Iranian Psychological Association, 40 (2): 70-75.

Arizi H, Salahian A. (2015). Investigating the relationship between the value system of students and the selection criteria of university admission candidates in Isfahan, **Educational Innovation Quarterly**, 11 (4): 125-148.

Aslan, S. (2011). Primary Education Class Guidance Program on Primary Education Career Development in 6th, 7th and 8th Grades, **Procedia- Social and Behavioral Sciences**, 30 (4): 1782-1787.

Barabari H, Arvin B. (2021). Comparison of students' academic and career aspirations: the study of Zahedan and Tehran, **Educational Research Quarterly**, 37 (2): 127-146.

Bassy, O. J., & Edet, J. I. (2018). Counselling Services and Career Choice among Senior Secondary school Students in Uyo Education zone in akwaIbom State, **Journal on school Educational Technology**, 14(1):19-26.

Braun, V., Clarke, V., & Terry, G. (2021). **Thematic Analysis: A Practical Guide**, SAGE Publications Ltd.

Chadderton, Ch. (2016), The new statutory requirements in career guidance in England and the implications for careers provision under the coalition Government, **London Review of Education**, 3 (2): 23-40.

Coogan, Th. A. (2016). Supporting School Counseling in Belize: Establishing a Middle School Career Development Program, **International Electronic Journal of Elementary Education**, 8 (3): 379- 390.

Ebenehi, A S; Rashid, A M; Bakar, A R. (2016). Predictors of Career Adaptability Skill among Higher Education Students in Nigeria, **International Journal for Research in Vocational Education and Training (IJRVET)**, 3 (4): 212- 227.

Haug, E. H. (2019). Nordic Research on Educational and Vocational Guidance: A Systematic Literature Review of Thematic Features between 2003 and 2016, **International Journal for Educational and Vocational Guidance**, 19(2): 185-202.

Hojjati, H. (2013). Academic guidance, **Journal of Nursing Management**, 2 (3): 43-67.

Hoque, j. (2020). Vocational Interests of secondary school of student in relation to their level of aspiration, **International Journal of Research in Social Sciences**, 8(4):793-803.

Karamdoost, N., Zandvanian, A., and Abolghasemi, M. (2006). Designing appropriate patterns of academic guidance for high school students, **Journal of Psychology and Educational Sciences**, 33 (3): 99-122.

Mami, Sh., And Omidi, A. (2013). Investigating the psychological causes of excessive tendency of female high school students in Ilam to study in the

- field of experimental sciences, **Journal of Humanities Research**, 29: 155-182.
- Plant, P. (2010). Career Guidance in Vocational Education and Training and in the Workplace. **International Encyclopedia of Education** (Third Edition), 269-274.
- Thamarasseri, I. (2014). Meta-Narrative on Guidance and Counselling in Schools, **Journal on Educational Psychology**, 7(3): 1-8.
- Wilson, V., Hall, St., & Hall, J. (2007). Pupil guidance: An integral part of teacher education and development in Scotland? **Teaching and Teacher Education**, 23: 1153-116.
- Ziegler, N., & Opdenakker, M-Ch. (2018). The development of academic procrastination in first-year secondary education students: The link with metacognitive self-regulation, self-efficacy, and effort regulation, **Learning and Individual Differences**, 64: 71-82.

identify the factors affecting the diagnosis of the educational guidance system in order to provide a strategic model

*Quarterly Journal of Educational Leadership
& Administration
Islamic Azad University Garmsar Branch
Vol.16, No 4, winter2023, No.61*

**identify the factors affecting the diagnosis of the educational
guidance system in order to provide a strategic model
mohabbat menbari, kambiz pooshaneh, aliakbar khosravibabadi**

Abstract:

The aim of the present research was to identify the factors affecting the diagnosis of the educational guidance system in order to provide a strategic model. The current research was descriptive-survey in terms of practical purpose and in terms of data collection method, and it carried out using both quantitative and qualitative methods. The statistical population in the qualitative part was 30 experts in the field of educational sciences and in the quantitative part 200 people were educational managers, consultants, experts and educational guidance executives in secondary schools of Bushehr city. Among these, 132 people were selected as the sample size using Cochran's formula and stratified random sampling method. Interview method and researcher-made questionnaire were used to collect information. The structural-interpretive modeling (ism) method was used to design the initial pathology model of the educational guidance system, and the partial least squares method was used to validate the model. In the qualitative part, Maxqda software and structural-interpretive analysis with MicMac and partial least squares with Smart PLS were used for theme analysis. According to the research results in the design of the model, the variables are prioritized as follows: academic guidance system (C3) at the first level, presentation of academic guidance plans (C2) and context and field of academic guidance (C9) at the second level, academic evaluation of students (C7) at the third level, the content of academic guidance planning books (C4) and education and awareness of academic advisors (C5) at the fourth level and the structure of the academic guidance system (C6) and cultural and social harms (C8) at the fifth level and finally the pathology variable Academic guidance system (C3) is at the sixth level.

Key words: Academic Guidance, Academic Counseling, Strategic Model.